

godina XXXI • broj 2 • Split 1996
UDK 215, ISSN 0352-4000

UDK: 2

MJESTO I ULOGA TEOLOGIJE U povodu simpozija hrvatskih teologa

Već dvadesetu godinu za redom u tjednu po Uskrsu održava se dvodnevni znanstveni skup i susret profesora katoličke teologije s hrvatskih teoloških učilišta. Ovo stručno okupljanje priređuje Katolički bogoslovni fakultet iz Zagreba s ciljem da se na njemu obradi jedna od aktualnih teološko-crkvenih tema i da se predavači međusobno bolje upoznaju. Posljednjih godina simpozij je organiziran u Zagrebu, ovaj put kod franjevac konventualaca na Sv. Duhu (9. i 10. travnja). Možda priređivač i nije išao za tim da samo mjesto održavanja ima određenu simboliku u odnosu na sadašnje konkretne prilike Crkve i društva u Hrvatskoj nakon Domovinskoga rata i u njemu toliko stradaog i porušenog. Kako naime reče domaćin, gvardijan p. Alojzije Lirić u svom pozdravnom govoru, samostan i crkva sagrađeni su dvadesetih godina ovoga stoljeća kad je talijanska okupacijska vojska nakon Prvoga svjetskog rata protjerala franjevce s otoka Cresa. Prognani fratri sklonili su se ovdje i na rubu grada podigli novi samostan i župu.

Na ovogodišnjem simpoziju sudjelovalo je tridesetak profesora teologije iz cijele Hrvatske: KBF-a Zagreb, afilirane teologije u Đakovu, Rijeci, Splitu, Makarskoj, Filozofski fakultet Družbe Isusove u Zagrebu, zatim predstavnici Vrhbosanske visoke teološke škole privremeno smještene u Bolu te predstavnici Franjevačke teologije u Sarajevu privremeno smještene u Samoboru. Kako se radi o osam teoloških učilišta, očito je tek jedan manji broj zainteresiranih profesora došao na ovaj stručni skup.

Razlog nedovoljne zastupljenosti dijelom je u koncepcijskoj opširnosti skupa, koji želi okupiti teologe s vrlo različitih područja znanosti. U prijašnjim uvjetima zatvorenosti teologije, represije

komunističkog sustava i drugih ograničenja spomenuta je nakana zacijelo imala svoje puno opravdanje. Uspostavom demokratskog društva nastaje i novi okvir za teološko i crkveno djelovanje pa je i ovaj simpozij potrebno prilagoditi novim uvjetima. Očito su danas uz već spomenuti potrebni i simpoziji pojedinih područja ili struka unutar same teologije (fundamentalni teolozi i dogmatičari, bibličari, moralni teolozi, pastoralni teolozi, liturgičari itd.) gdje bi se razmjenjivala iskustva, uskladila nastavna koncepcija, planirala istraživanja, ali i obrađivala aktualna pitanja s pojedinih područja. Poznato mi je da teolozi njemačkoga govornog područja već dulje vrijeme redovito priređuju ovakve specijalizirane skupove.

S druge strane, jedan dio domaćih teologa zacijelo još ne uviđa kolika je važnost ovakvih stručnih rasprava i susreta kako za produbljanje naše teološke misli tako i za osobno teološko obogaćenje i konačno za vlastito stručno napredovanje. Iako su afilirane teologije već neko vrijeme preko KBF-a uključene u sveučilišni sustav s pravima i obvezama, taj status još ne određuje svijest jednog dijela samih teologa koji se uglavnom ponašaju na dosadašnji način, dok su se uz tolike druge pastoralne obveze teologijom bavili takoreći usputno. O ovome će, kako se čulo u zaključnoj raspravi, i KBF povesti više računa pa će ubuduće poslati svakome osobno pozivnicu, a sudjelovanje na skupu bilježiti i vrednovati.

No vratimo se samoj temi simpozija: *Mjesto i uloga teologije u Crkvi i društvu*. Ona je obrađena u sedam predavanja od kojih su neka bila detaljno razrađena, druga pak fragmentarna i više kao poticaj za raspravu koja je slijedila nakon svakog izlaganja. U prvom predavanju, *Teologija kao služenje*, nestor hrvatskih teologa prof. dr. Tomislav J. Šagi-Bunić najprije je osvijetlio da teologija spada u učiteljsku (proročku) službu Crkve koja je sebe proglasila službenicom svijeta. Polazeći od služenja Isusa i Crkve, autor je obrazložio potrebu da teologija kao razumom prožeta vjera osvjetljuje životnu praksu i izriče Radosnu vijest u kontekstu dotičnog vremena. Ona je u službi spasenja po uzoru na Kristovo služenje. Predaje, izlaže, brani i obrazlaže vjeru da oplemeni ljude. Da bi mogla služiti svijetu, Sabor inzistira na dijalogu teologije sa svijetom. U našim novonastalim okolnostima javlja se potreba za novim profilom teološke službe tzv. teološkog pisca ili publicista koji u promijenjenim prilikama novoga Areopaga posvjedočuje vjeru.

U razmatranju uloge teologije nezaobilazno je pitanje njezina *odnosa prema znanju, odnosno ljudskom umu*. Tu je temu u svom predavanju obradio prof. dr. Ivan Macan (Isusovci, Zagreb). Nakon što je dao povijesni pregled odnosa između vjere i znanja koji su često bili u napetosti, a katkad se i suprotstavljali, Macan se zaustavio na naučavanju logičkog empirizma i pozitivizma. Ovi smjerovi u današnjoj filozofiji jesu izazov za teološki govor o Bogu jer smatraju religiozne izkaze besmislenima budući da se ne mogu provjeriti na

empiričkom iskustvu. Autor je upozorio na suženost pozitivističkog shvaćanja stvarnosti te na višeznačnost ljudskog iskustva uopće. U tome vidi točke teološkoga kritičkog sučeljavanja sa spomenutim shvaćanjem. Povrh toga, za teologiju je ovo filozofsko osporavanje izazov koji je potiče da pojasni svoje pojmove i kritički promišlja svoj način govora o Bogu.

Prof. dr. Marijan Valković (Zagreb) u svom je predavanju, *Kršćanski život i život ljudi pod konac XX. stoljeća*, kao *locus theologicus* ukazao na jedan konkretni i važni kontekst u kojemu se mora pokazati služiteljska uloga teologije. Prilike u kojima moderni čovjek živi jesu teološko mjesto koje treba poznavati i u svjetlu vjere tumačiti. Valković je posebice izdvojio svijet kao mjesto socijalnih i kulturnih suodnosa (tzv. Mitwelt). Raščlanjujući i kometirajući najnovija empirička istraživanja o tome što ljudi u Europi vjeruju (anketu o tome objavio je austrijski teolog P. Zulehner, *Europa lebt und glaubt*, obuhvaćeno 27 zemalja Europe te sjeverna Amerika), on je posebice ukazao na potrebu nove inkulturacije kršćanske vjere i novih mjerila koje teologiji nameće sadašnja situacije.

I sljedeće predavanje prof. dr. Ivana Devčića (Rijeka), pod naslovom *Pitanje vjere danas*, raščlanjuje odnos kršćanske vjere s jedne strane, te znanja, kulture, crkvenog autoriteta i životne prakse, s druge strane. Autor drži da se radi o starim problemima koji su danas na svoj način aktualni. Najnovija istraživanja potvrđuju da doduše ateizam opada, no religioznost je vrlo diferencirana, s jakim tendencijama prema privatnosti i pluralizmu. Nestaje dosadašnji kontekst u kojemu je teologija mogla argumentirati, a rađa se nova vrsta religioznosti, kao nekakve čovjekove potrebe bez većih zahtjeva i čvršće privrženosti Crkvi.

O *odnosu teologije i crkvenog učiteljstva* govorio je u svome predavanju prof. dr. Nedjeljko A. Ančić (Split). Riječ je o vrlo osjetljivom pitanju i još uvijek nedovoljno razjašnjenom odnosu između ove dvije crkvene institucije, što izaziva međusobne napetosti pa i konflikte. Drugi vatikanski sabor ukinuo je dotadašnja ograničenja u odnosu na službu teologa u Crkvi i pružio temelj novim odnosima, kako u svojim dokumentima, tako i novim ozračjem slobode. Autor je ocrtao slijed napetosti između teologije i učiteljstva tijekom posljednjih dvadeset godina. Zatim je prikazao najnoviji dokument Kongregacije za nauk vjere (*Smjernica o crkvenom pozivu teologa*) koji želi načelno razjasniti međusobni odnos teologa i magisterija i utvrditi način prevladavanja mogućeg neslaganja teologa s autentičnim naučavanjem crkvenog učiteljstva. Prema mišljenju predavača neke točke u dokumentu odaju njegovu restriktivnu dimenziju (primjerice, shvaćanje javnosti, odnos prema autentičnom učiteljstvu, pitanje tzv. lojalne opozicije, itd.).

Prof. dr. Aldo Starić (Zagreb) obradio je temu o *proročko-kritičkoj službi teologije u Crkvi*. Proročka služba teologije jest

njezin udio u službi Crkve. U pretkoncilskom vremenu teolozi su često imali zadaću samo objasniti što učiteljstvo čini. Danas teologija ima kritičku ulogu unutar same Crkve: s jedne strane, spram raznih vrsta jednostranosti crkvene pobožnosti i prakse; s druge strane, i spram crkvenog učiteljstva, ukazujući na njegovu pretjeranu autoritativnost. Kritičnost teologije temelji se na ljudskom razumu i znanstvenoj metodi kojima se teologija služi u sustavnom promišljanju vjere. Ona aktualizira eshatološki pridržaj i time izriče kritičku distancu prema svakom obliku mesijanizma.

Završno predavanje na simpoziju bilo je posvećeno *teološkom studiju u Hrvatskoj danas i u budućnosti*, o čemu su svoja zapažanja i prosudbe iznijeli prof. dr. Josip Baloban (Zagreb) i prof. dr. Petar Aračić (Đakovo). Baloban je na temelju raščlambe razdoblja nakon uspostave demokratske vlasti u Hrvatskoj konstatirao da je teologija dobila pravo javnosti. Prema autoru važno je istaknuti da u nas postoji potreba za teološkim studijem neklerikalnog tipa na raznim područjima, posebice u odgojnim i obrazovnim ustanovama. On je nadalje na osnovi prikupljenih statističkih podataka o broju upisanih studenata/-tica teologije izveo i niz važnih zaključaka o sadašnjem stanju toga studija u Hrvatskoj.

Aračić se u svojem izlaganju osvrnuo na neka moguća i poželjna rješenja u svezi s ustrojem visokoškolskog studija u nas. Sadašnje još provizorno stanje afilijacije s KBF-om, odnosno modela područnih studija, ima pozitivnih strana. Ipak, nameće se potreba analize stanja svakog učilišta posebno da bi se iznašlo najprikladnije rješenje. Valja dosljednije ostvarivati ciljeve studija, odrediti (nove) profile teoloških zvanja koje će naša Crkva trebati u bliskoj budućnosti te prema tim potrebama ustrojiti odgovarajuću teološku izobrazbu. Oba ova predavača iznijela su brojne ideje i valjana zapažanja koja su prisutne potaknula na razmišljanje. Sudionici simpozija u plenarnoj su raspravi o temi sljedećeg skupa zastali upravo kod ove tematike.

Manjkao je netko od mjerodavnih predstavnika hijerarhije da čuje analizu stanja, prijedloge, pitanja i želje teologa. Ovaj put teolozi su raspravljali o sebi samima i svojoj vlastitoj zadaći i ulozi. Pokazalo se da je bavljenje teologijom vrlo zahtjevno i delikatno. Teolog je u stalnoj napetosti između dva kriterija koja nije uvijek lako uskladiti: crkvenosti i znanstvenosti, objavljene vjere i znanstvene metode, crkvenih vlasti i državnih institucija. Ne treba posebno napominjati da "korisnost" njegova posla nije lako mjerljiva niti neposredno bjelodana. Da zvanje teologa kod nas u Crkvi nije osobito na cijeni, razvidno je iz brojnih problema s kojima se pojedinci i ustanove u svom radu suočavaju. K tome, studij teologije i profesore očekuju još značajne promjene. Usprkos nabrojenim poteškoćama i spomenutim primjedbama ovogodišnji skup je prema općoj procjeni bio jedan od uspješnijih.

Nedjeljko A. Ančić